

.I.
JOAN PERUCHO:
EL FET D'ESCRIURE

Pose la primera cinta a l'aparell. Prem el botó. Es posa en funcionament el radiocasset. De sobte, sent les meues preguntes, la meua veu de fa uns anys. Perucho contesta. És ben emocionant en aquesta vesprada de primavera sentir com s'espargeix la veu del gran escriptor pel saló on treballe.

La vesprada del divendres 7 de març de 1986, vaig arribar, en companyia de Vicent Alonso, a casa de l'escriptor a l'hora acordada. Al seu pis de l'avinguda de la República Argentina de Barcelona, durant dues hores —de 7 a 9 de la vesprada—, vaig demanar-li davant d'un casset sobre les més diverses qüestions. I, per descomptat, també sobre la seua relació amb el fet d'escriure. Es tractava d'una entrevista per a la revista de literatura *Daina*, editada per *Tres i Quatre*. El treball —que revisà Joan Perucho a sa casa d'Albinyana—, aparegué al número 2. Corria l'any 1987.

Sent les paraules de Joan Perucho i rememore aquella ja llunyana vesprada, entre obres pictòriques, llibres i amabilitat. En cert moment vaig fer-li aqueixa pregunta tòpica i tan fàcil de formular, per bé que quasi impossible de contestar d'una manera plausible per a qualsevol escriptor. Vaig demanar-li si tenia clara la raó per la qual escrivia...

Al moment contestà: “No. No ho tinc gens clar. Suposo que és el nucli de la meua personalitat, que —sense plantejar-s'ho o meditar-s'ho—, em va dictar la meua vocació. M'imagino que deu ser el que en diuen

vulgarment el destí, o alguna cosa així. Arribo a creure que per escriure —com per a cultivar qualsevol art— no basta amb el propòsit sinó que, a més, s’ha de tenir una certa predisposició interna...”

En certa ocasió, durant una entrevista, li demanaren a l’escriptor Aldous Huxley si li resultava agradable o dolorós el procés d’escriptura. Contestà: “No em resulta dolorós, per bé que es tracta d’un treball dur. Escriure és una ocupació molt absorbent i en certes ocasions resulta esgotadora.” Davant la mateixa pregunta, va fer Perucho: “Com deia Josep Pla, la predisposició de l’home és l’horitzontalitat, o sigui, no fer res... Partint d’aquesta base, li diré que escriure és un acte dolorós. Dolorós relativament, perquè el dia que no has escrit, si un és un autèntic escriptor, se’n va al llit d’una manera malhumorada, no acabes d’entendre per què has malgastat aquell temps. En canvi, si durant el dia has fet alguna pàgina de la qual hagis quedat satisfet, aleshores es dorm més dolçament...”

En no gaires ocasions, Perucho es *pinta*, apareix als seus textos tot escrivint. Ho fa, per posar un exemple, en una prosa seua. En concret a *Les presències felines* (inclosa al seu llibre *El Basilisc*, que forma part del volum 6 de les seues *Obres completes*). Citem: “La meua gata, doncs, té cent dotze anys efectius. Per una lamentable manca d’imaginació, es diu simplement Mixa; però, la veritat, em fa molta companyia. Quan escric, per exemple, se’m posa al costat, damunt la taula, i mira el que escric fixament. Badalla. A vegades, passa a l’altra banda i, amb la més gran i despreocupada indiferència, em trepitja blanament (com ho fan els gats) el paper.”

Més tard li vaig demanar si solia escriure a diari, o solament quan tenia alguna cosa a dir. Féu al moment Perucho: “Escric gairebé tots els dies. No creació, sinó per a publicacions informatives. Des de fa molts anys que faig articles per als diaris. Actualment, faig si fa no fa un article al dia. Ara bé, quan faig obra de creació, llavors la cosa és diferent: treballa tot el dia.”

—Practica un ritual previ en posar-se a escriure?

—Abans fumava molt i ara ja no fumo; abans m’agradava beure, i últimament a penes no bec res... No, no practico cap ritual a l’hora de posar-me davant un full en blanc... Encara més, molts poemes meus, els

he fet al tren. Fa anys, quan anava al jutjat amb tren, com que no sabia què fer, de tant en tant se m'acudia un vers, ara un altre... D'aquesta manera em sortia un poema. Així he fet molts versos...

Perucho va fer clara referència a la seua producció poètica. Per bé que, sobretot, era llavors conegut com a prosista i narrador.

En aquest moment em ve a la memòria certa intervenció en algun que altreencontre o congrés més o menys mediterrani. Deuria ser pels anys 80. A València. L'acte tingué un cert èxit ja que parlava Giorgio Bassani. D'aquest autor, la gent, sobretot havia llegit la seua obra narrativa. Els estudiants li demanaven per aquestes obres. Al moment, Bassani va manifestar que ell, essencialment, se sentia poeta. Afegí que allò que més valorava i s'estimava dels seus escrits era la seua obra poètica.

La gent del públic no li feia gens ni miqueta de cas i continuà parlant dels seus llibres de narrativa, del que coneixien. Davant la insistència, Bassani es molestà. I d'una manera educada acabà dient que ja n'hi havia prou d'aqueix color, a certa part del públic. Tornà a deixar, definitivament, d'una manera ben clara que, malgrat el seu èxit com a narrador, el que a ell més clarament li interessava dels seus escrits, era la seua poesia.

Cosa semblant s'esdevingué amb Joan Perucho. Quan vaig preguntar-li si se sentia més prosista que narrador, aviat va contestar, sense dubtar-ne: "Perdoni, però vull deixar ben clar que em veig més com a poeta. A mi m'agradaria que se'm tingués com a poeta..."

Després de l'obra poètica de la seua joventut, en els darrers anys Perucho tornà a la poesia. A la seua vertadera passió literària, amb diversos títols que ajuden a configurar un dels volums de les seues *Obres completes*. Parlant del tema, en un breu resum autobiogràfic de fa molts anys (ho recorda Carlos Pujol al seu *Juan Perucho, el mágico prodigioso*) acabà dient: "Naturalment, no sé què és la poesia." En un altre text titulat *Alex Susanna* (inclòs a *Monstres i erudicions*), fa sobre el tema: "Què és la poesia? Ningú no ha comentat satisfactòriament aquesta pregunta." Paraules ben peruchianes, com podem comprovar...

Més tard, vaig continuar amb una altra pregunta: en quines hores del dia treballa millor?

—Al matí. Ben d'hora. Em llevo enjorn, em dutxo i em preparo el desdejuni —també el del gat. Aquestes primeres hores del dia són moments en què estic fresc. Hi ha molt de silenci. La meva dona dorm. Llavors començo a escriure...

—Té costum d'escriure en un espai concret, o necessita canviar constantment de lloc?

—M'és igual escriure en un lloc o en un altre, però evidentment sempre ho faig en un lloc determinat: en una taula que tinc per escriure. Ara bé, en aquest sentit no tinc cap necessitat fetitxista... Quan faig una novel·la —o qualsevol altra obra llarga—, sobretot ara, que estic excedent de la carrera judicial, no em moc de casa; però abans no. Abans feia un capítol aquí i un altre en un hotel...

Quan li vaig demanar si escrivia directament a màquina, o bé ho feia amb ploma o bolígraf, al moment féu: “Ho faig amb ploma; de la manera més tradicional del món. D'altra manera no sabia fer-ho. Després ho passo jo mateix a màquina, això sí.

”Faig els originals a mà. Realitzo una primera correcció sobre originals a mà. Més tard els passo a màquina. Torno a llegir-ho i corregeixo molt. En el meu cas, entre una cosa escrita a mà i a màquina, hi ha una diferència considerable. Aleshores torno a passar-ho a màquina. Quan lliuro l'original a l'editor, el text s'ha corregit moltes vegades.”

Joan Perucho era un consumat bibliòfil. Ho vaig poder comprovar personalment. A sa casa, vaig tenir ocasió de contemplar i tenir a les mans vertaderes joies bibliogràfiques. Andrés Trapiello, al seu treball *Un retrato de Juan Perucho*, destaca aquesta passió, que han subratllat tants altres crítics. En cert moment, hi diu: “*Yo he visto la biblioteca de Perucho y es una biblioteca admirable, en apretada y disciplinada formación macedónica. Es su biblioteca una legión implacable y seráfica. Está llena de eso que en los catálogos de los libreros de viejo se cataloga como raros, incunables y curiosos, es decir, libros de fuertes sumas.*”

Quan li vaig demanar com construïa aquella barreja de fets històrics i màgics, tan corrent al seus llibres, si tenia alguna tècnica especial, fou llavors que, en certa manera, va referir-se —indirectament— a la seua gran estima pels llibres i a les seues delitoses hores de lectura. Digué l'autor de

Museu d'ombres: “En realitat, bona part de les meves obres són acotacions a les meves lectures. D’una citació que em surt en un llibre —per exemple, una citació històrica—, em dic, si en aquesta citació ara introduïssim aquest petit fet, la cosa aniria d’una altra manera de com ha anat. La faríem anar per on ens interessa. Estaríem falsejant una determinada via de la història o un determinat document, però al mateix temps faríem que es desapareixin els fets cap al món que m’interessa: cap al món màgic. Llavors tindríem un món meravellós però situat en un context històric molt real. Tot això fa que molta gent es despisti una mica. A mi m’agrada crear l’equivoc, m’agrada que la gent, quan llegeix, es preguntí si allò és de veres o no.”

En aquest just moment, ature l’aparell. Em quede mirant el darrer foli que he redactat. Em lleve les ulleres. Les deixe, amb cura, sobre els papers en què treballo. El saló resta en el més complet silenci i va sent gradualment envaït per una suau i delicada penombra...

La darrera vegada que vaig tenir ocasió de tractar-lo, fou el divendres 19 de maig del 2000. Dins els actes dels X Premis de la Crítica dels Escriptors Valencians, Joan Perucho parlà sobre *L’imaginari, la llibertat i l’escriptor*. Fou als salons de l’hotel Reina Victòria. A València. El vaig presentar tot llegint-hi un parell de folis.

Perucho seguí, d’una banda, el guió que duia. D’una altra, dissertà amb espontaneïtat i lliurement. Estigué lúcida i divertidíssim. Magnífic. Com mai no havia tingut ocasió de veure’l ni d’escoltar-lo.

En cert moment es referí a les dificultats que presenten, tant la *vocació* com l’ofici i la pràctica de l’art. Aclarí: “El que no s’ha de fer mai —fóra un error— és anar pel camí fàcil.” Perucho afirmà que la pràctica de l’art és difícil, i que, per tant, calia tenir molta tenacitat per dur endavant la vocació de l’art, en aquest cas concret, de l’escriptura.

Després de la conferència, conversàrem, a l’eixida de la sala. De temes diversos. En cert moment li vaig dir:

—He tingut ocasió de comprovar que, darrerament, continua escrivint i publicant bastant...

—Sí... Sap què passa? Que si no escric —em va fer, com si em confiara un secret—... si no escric, no sé ben bé què fer... M’avorreixo...

—Ho entenc...

Acabà fent:

—Escriure i publicar, em fan sentir viu...

Moments després, ens acomiadàrem a la porta de l'ascensor de l'hotel.

Divendres, 31 d'octubre de 2003. Vespra del dia de Tots Sants. Passat migdia, al mateix institut on treballa, vaig saber la mort de Joan Peruchó, pels diaris. Me'n vaig assabentar d'una manera relativament sobtada i abrupta —malgrat que tenia notícies que darrerament estava ben malalt. Havia acabat les classes del jorn. En saber la nova, només em sortí estar totalment callat. Estar-me en silenci, al departament, fred i sol. Entre exàmens, vídeos, bolígrafs, desconsols i llibres. I recordar-lo. Recordar-lo. Rere els vidres de les finestres, entre la mar de tarongers que s'estén al cor de la Safor, els ocells —cossos quasi celestials, de veu cantora i, de vegades, emocionada— eren aleshores les lluminoses i vives joies del paisatge. En alguna llunyana alqueria bordava un gos. I jo, sobretot, l'evocava. Recordava aquella vesprada en què enregistràrem l'esmentada entrevista a sa casa de Barcelona. Entre moltes altres, li vaig fer una pregunta que, en algunes de les seues pàgines, s'havia fet algun personatge.

—Senyor Peruchó, què hi ha al darrere de les coses?

Després d'uns moments, amb mesurada gravetat, va contestar:

—Senyor Monjo... al darrere de les coses... sempre... sempre... hi ha la mort...

Primavera-estiu, 2005.